

ศิลปิน กิจกรรมศิลปะ กับชุมชนและสังคม

สุรชาติ เกษประสิทธิ์¹

“ศิลปิน ผู้ผลิตผลงานสร้างสรรค์ และผู้ดำเนินกิจกรรมศิลปะ ขณะเดียวกันก็ดำรงตนในฐานะสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม ควรมีสำนึกต่อชุมชนและสังคมอย่างไร”

เป็นประเด็นปัญหาที่มีมาทุกยุคสมัย โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มุ่งเน้นหาสารัตถประโยชน์จากแทบทุกสรรพสิ่ง ศิลปินและงานสร้างสรรค์ของเขา รวมไปถึงกิจกรรมในกระบวนการทางศิลปะ ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องวิสัยทัศน์ในประเด็นนี้แก่ชุมชนและสังคม

ก่อนอภิปรายในคำถามข้างต้น เราอาจต้องมาพิจารณาในเบื้องต้นเสียก่อนว่า คนส่วนใหญ่เข้าใจศิลปะอย่างไร เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การประเมินค่าในภารกิจและพันธกิจของศิลปิน โดยทั่วไปคนจำนวนมากเข้าใจว่าศิลปะเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของคนเรา ไม่ว่าจะเพียงลำพัง คนเดียว หรือสองสามคน ตลอดจนเป็นกลุ่มคน สามารถนับได้ว่าเป็นกระบวนการของศิลปะได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะในอดีต สมัยกรีกโบราณ ยุคคลาสสิก บรรดานักปรัชญาผู้เป็นปราชญ์รอบรู้ด้านศิลปะวิทยาการทั้งหลายต่างก็ให้คำจำกัดความร่วมกันไว้ว่า อะไร

ก็ตามถ้าเกิดขึ้นด้วยการกระทำหรือสร้างขึ้นโดยคนเราแล้ว ถือว่าเป็นศิลปะทั้งสิ้น การเข้าใจและยอมรับในความหมายดังกล่าวนี้ดูเหมือนจะกว้างขวางจนเกินพอดีเพราะไม่ว่าสิ่งใดหรือกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นจากคนด้วยเจตนาที่ใฝ่ดีงาม สูงส่ง หรือชั่วร้าย เลวทรามวิปริตพิสดารเพียงใด ต่างก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีใช่ศิลปะ

อันที่จริงในเวลานี้หากผู้ใดสนใจในกระแสความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการ และมิติต่างๆ ของศิลปะร่วมสมัยต่างก็รู้ดีว่ารูปแบบและเนื้อหาของศิลปะทั้งในกระแสระดับนานาชาติจนกระทั่งถึงระดับชาติในบ้านเราก็ล้วนแสดงออกด้วยความหิวหว่าแลดูชวนให้รู้สึกประหลาดหูตะลึงตาตลอดจนบางอย่างอาจจะกวนให้จิตใจเราพิศวง งงววย ทำทนายการตีความ และจิตสำนึกของผู้คนเป็นอย่างมาก ชวนให้ตระหนักได้อย่างชัดเจนว่า การสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปินทุกวันนี้ ออกจะแปร่งแปลกไปในทิศทางพิสดาร จนอาจเข้าขั้นวิถีดารอยู่ไม่ใช่น้อย และดูเหมือนจะเป็นค่านิยมที่แพร่หลายขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง จนกระทั่งอาจเป็นสิ่งที่น่าจะเรียกได้ว่า “ระบาดทัศน์วิทยา (MEME)” ตามสังคม

¹ อาจารย์สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นานาอารยประเทศมากขึ้นทุกที สิ่งที่ต้องทำ ความเข้าใจให้ชัดเจน อีกประการที่เราจะข้ามไปเสีย มิได้ก็คือตัวของศิลปินที่ต้องเป็นผู้สร้างสรรค์ศิลปะ ด้วยเจตนาธรรมแห่งศรัทธาในพลังอันแรงกล้าและ เข้มขันของศิลปะ พร้อมกันนั้นก็ต้องตระหนักรู้ บทบาทหน้าที่ที่สำคัญในความสัมพันธ์ซึ่งกัน ะหว่างตัวเองกับศิลปะที่ได้แสดงออกไปสู่สังคม อย่างรับผิดชอบ

ศิลปินเขากำลังกระทำอะไรอยู่? เหตุใดที่ ผลักดันให้เขาสร้างกิจกรรมศิลปะเหล่านี้ขึ้น และ ต้องทำความเข้าใจต่อไปอีกว่าเขาทำเพื่อใคร ?

ศิลปินเป็นปุถุชน เหมือนคนอื่นๆทั่วไปย่อม มีอกุศลมูลอยู่ในจิตใจ ได้แก่ รัก โลภ โกรธ และ หลง มากน้อยต่างกันเป็นธรรมดา หากให้ผู้บรรลุใน ภูมิธรรมมีปัญญาถึงขั้นความเป็นอริยบุคคล แม้ว่า ศิลปินคนนั้นจักมีแนวความคิดทัศนคติ หรือมโนทัศน์ (CONCEPT) ที่เต็มเปี่ยมด้วยความเชื่อศรัทธาใน หลักธรรมของศาสนาทั้งระดับรูปธรรมและนามธรรม อย่างลึกซึ้งเพียงใดแต่ก็เป็นแค่เพียงส่วนของเนื้อหา (CONTENT) สำหรับนำมาเป็นความบังดาลใจ อย่างหนึ่งในการสร้างสรรค์ศิลปะเท่านั้น ความรู้ ความสนใจในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาไม่ว่า จะเป็นศีลธรรม จริยธรรมของศิลปินจึงไม่ได้เป็น สมการกับจุดประสงค์ในการสร้างงานของศิลปินโดย อัตโนมัติเสมอไป ดังนั้นต้องทำความเข้าใจเสียก่อน ว่าปรัชญาหลักศาสนธรรมทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็น เพียงปัจจัยประกอบส่วนหนึ่งที่ช่วยทำให้เราเข้าใจใน รูปแบบเนื้อหาต่างๆ ที่รวมกันเป็นกระบวนการแบบ ศิลปะได้ง่ายขึ้น โดยมีศิลปินเป็นผู้นำมาประมวลเข้า กับประสบการณ์ องค์ความรู้ และจินตนาการที่ แจ่มชัดขึ้นในระดับหนึ่งจนกระทั่งกลายเป็นความรู้

แจ้งเกิดความหยั่งรู้ (INTUITION) ขึ้นแก่ศิลปิน แล้วนำไปเป็นพลังสร้างสรรค์ศิลปะ ได้แก่ การ สร้างลีลาการเคลื่อนไหวของสุนทรียธาตุศิลปะต่างๆ (VISUAL ELEMENTS) ด้วย เส้น สี ค่าน้ำหนัก แสง เงา ประกอบกันเป็น รูปร่าง รูปทรง เชิงสัญลักษณ์ หรือเรื่องราวต่างๆ ให้ประจักษ์แก่เราเมื่อสัมผัส รับรู้ในงานศิลปะนั้น

ในที่นี้รวมถึงศิลปะที่แสดงออกด้วยคำ พุด หรือตัวอักษรอย่างวรรณศิลป์และด้วยเสียง ท่วง ทำนองสูงต่ำอย่างเพลง ดนตรี และนาฏยศิลป์ เหล่า นี้ย่อมเป็นไปเพื่อสื่อสารถึงอารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ไปยังผู้อื่น เพื่อให้ได้มีโอกาสรับรู้เกิดประสบการณ์ที่ ไกลเคียงหรือเหมือนกับศิลปิน ซึ่งกล่าวกันว่าเป็น ประสบการณ์ที่พิเศษเพราะเกี่ยวกับความงามที่ กระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึก และจิตใจคนเรานั้นเอง

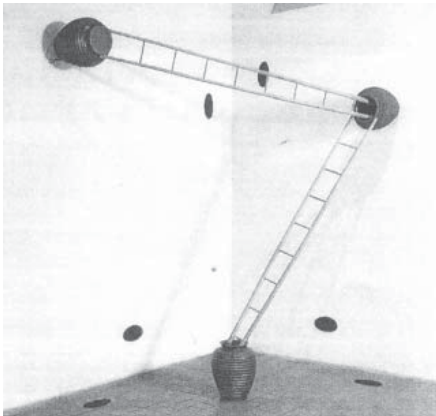
ภาพที่ 1

ศิลปะร่วมสมัยตามกระแสนานาชาติ ในปัจจุบัน มีลักษณะการนำเสนอที่ประหลาดหลากหลาย ทั้งทางกลวิธี วัสดุและวิธีการนำเสนอ จนไม่สามารถยืนยันได้ว่าเป็น ทัศนศิลป์สาขาใดอย่างชัดเจน ตลอดจนให้โอกาสแก่ผู้ชม ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมทางศิลปะนั้นด้วย

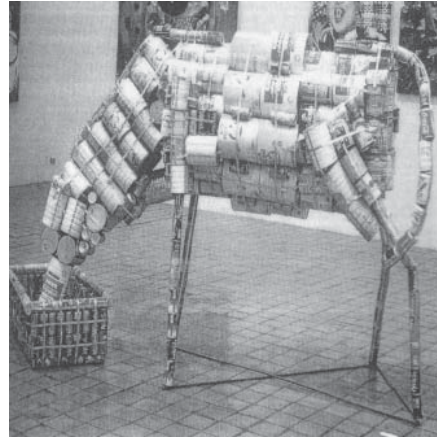
ภาพที่ 2

ผลงานของจิตรกรตะวันตกนี้เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ นำเสนอด้วยทักษะ ฝีมือที่เชี่ยวชาญยิ่งนัก ที่พิศดารไม่น้อยเห็นจะเป็นการเขียนภาพจิตรกรรมขนาดมหึมาบนพื้นถนนคอนกรีตในย่านชุมชนที่ผู้คนสัญจรไปมา มิใช่บนผนังหรือเพดานมหาวิหารอย่างจิตรกรในสมัยอดีต ภาพนี้ได้บอกแก่เราว่างานศิลปะในปัจจุบันไม่จำเป็นต้องแขวนประดับอยู่เฉพาะในพิพิธภัณฑสถาน และที่น่าสนใจก็คือศิลปะกับวิถีชีวิตผู้คนควรเป็นเรื่องเดียวกันอย่างแท้จริง

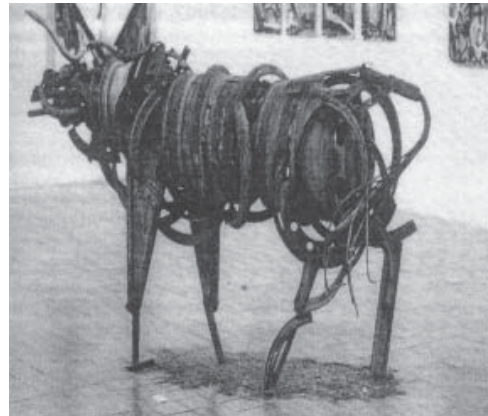
ภาพที่ 3

เป็นผลงานของมณฑิเยร บุญมา ศิลปินไทยที่ล่องลပ်ไปเมื่อไม่นานมานี้เอง ถือเป็นผู้นำร่องแกศิลปินในการสร้างสรรค์ศิลปะแบบสื่อประสมในลักษณะงานแนวจัดวางติดตั้งในทุกวันนี้ผลงานนี้บูรณาการเอาทั้งกลวิธีจากประติมากรรมแบบตะวันตกเป็นตัวตั้ง พร้อมทั้งสอดแทรกเอาลีลาของจิตรกรรมประสมประสานในผลงานได้อย่างไม่ธรรมดาเลยทีเดียว ความสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะมองข้ามมิได้ นั่นก็คือเป็นการประยุกต์เข้าด้วยกันอย่างลงตัวระหว่างเทคนิคสากลกับเนื้อหาที่บ่งชี้ในความเป็นไทยได้อย่างน่าชื่นชม

ภาพที่ 4

ประติมากรรมวัสดุเหลือใช้สำเร็จรูป ได้แก่ กระป๋องจำนวนมากโดยประติมากรนามจิตร ชุ่มวงศ์ นำมาปรุงแต่งประกอบขึ้นเป็นรูปทรงของวัวที่หน้าดูขมขื่น

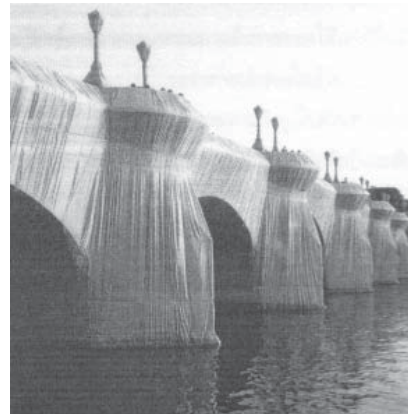
ภาพที่ 5

ประติมากรรมกลวิธีสื่อประสมที่นำเอาเศษโลหะเก่าๆ หลายชนิดมาแปรสภาพแล้วเชื่อมต่อเข้าด้วยกันให้เกิดเป็นรูปร่างของสัตว์ เป็นผลงานของประติมากรสมัยใหม่จากซีกโลกตะวันตก อาจจะมีการบิดเบือนและที่มากล้ายๆ กับผลงานภาพที่ 4 ก็เป็นไปได้เหมือนกัน

ภาพที่ 6

คนเราสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นได้มากมายไม่ว่าสิ่งเหล่านั้นจะเกิดผลกระทบในด้านบวกหรือลบก็ตามดังนิยามความหมายของศิลปะตามสมัยกรีกยุคคลาสสิก (400-300 ปี ก่อนคริสตกาล) สิ่งปรากฏในภาพสงครามอิรักก็เป็นศิลปะด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 8

ผลงานศิลปะแบบ CONCEPTUAL ART โดย คริสโตเฟอร์ และ โฌง คล็อด ศิลปินชาวตะวันตกที่มีชื่อเสียงโด่งดังในการสร้างกิจกรรมศิลปะเป็นปรากฏการณ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้แตกต่างจากเดิม

ภาพที่ 7

ภาพนี้ดูผิวเผินเราก็เห็นเป็นเพียงคนนอนเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุอย่างร้ายแรงยิ่งนัก แต่สังเกตให้ดีเป็นงานศิลปะที่ไม่ธรรมดา สร้างสรรค์ขึ้นด้วยเทคนิคสื่อประสมที่ไม่สามารถจำแนกได้ว่าเป็นจิตรกรรมหรือประติมากรรมอย่างชัดเจน เพราะศิลปินใช้กระดาษ ตัดให้เกิดรูปทรงหลากหลาย แล้วก็ถ่ายทอดเรื่องราวที่เราได้เห็นในภาพทั้งหมด ราวกับเป็นงานจิตรกรรมโดยเฉพาะ แต่มีลักษณะความเป็นจริงอย่างประติมากรรมปรากฏชัดเจนทำทาสายตาผู้ชม น่าสนใจว่าศิลปะปัจจุบันมีลักษณะและความหมายเชิงทับซ้อนกันมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 9

ภาพจิตรกรรมไทยแนวประเพณีของ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ร่วมกับ ปัญญา วิจิตรนสารและทีมงาน เป็นศิลปะที่พรรณานือหาเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างงดงาม ตื่นตา และจับใจ

กิจกรรมดังกล่าวมานี้ในวรรณกรรมของ ลีโอ ตอลสตอย (LEO TOLSTOY) นักคิดนักเขียนคนสำคัญของโลกชาวรัสเซียได้บรรยายไว้ว่า “ศิลปะคืออะไร? ว่า “ศิลปะคือกิจกรรมของมนุษย์ที่ประกอบด้วยคนคนหนึ่งมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ถ่ายทอดความรู้สึกที่ตนเองเคยประสบมาแล้วถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นด้วยการใช้สัญลักษณ์ภายนอกบางอย่างเพื่อคนอื่นจะได้รับความรู้สึกนั้นไปและจะได้มีประสบการณ์เช่นนั้นด้วย ...”

นอกจากนี้ศิลปินก็คือบุคคลคนหนึ่งที่สามารถดำเนินกิจกรรมตามสิ่งจูงใจส่วนตัวแล้วยากที่จะปฏิเสธความสัมพันธ์เกี่ยวข้องที่ลึกซึ้งต่อกันระหว่างศิลปินกับสังคมด้วย ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใดหรือศิลปินระดับไหนก็ตามต่างย่อมต้องอาศัยผูกพันกับผู้คนในชุมชนทั้งสิ้น

คุณลักษณะอย่างหนึ่งของศิลปินคือการรับรู้ปรากฏการณ์ของสังคมด้วยทัศนะและท่าทีต่างจากคนธรรมดาทั่วไป ที่กล่าวกันว่า ศิลปินย่อมเป็นบุคคลที่มีดวงตาพิเศษ ที่อาจเห็นเรื่องราวสามัญในชีวิตประจำวันด้วยมุมมองสร้างสรรค์ สดใหม่เสมอ คุณลักษณะเช่นนี้เองที่ช่วยเก็บเกี่ยววัตถุดิบและเรื่องราวเป็นข้อมูลที่สร้างแรงบันดาลใจสะท้อนอารมณ์ต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ หรือกล่าวอีกอย่างได้ว่า วัตถุดิบของศิลปินก็คือชีวิตนั่นเอง ศิลปินจึงควรได้รับการคาดหวังในการสร้างความเข้าใจชีวิตแก่สังคมโดยกระตุ้นผู้รับให้ขบคิดด้วยพลังกระทบอารมณ์จากงานศิลปะ ถ้าหากศิลปินไม่แยแสขาดความสนใจ และห่างเหินต่อสภาพการณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะปรากฏการณ์เหล่านั้นจะเป็นด้านดี หรือเลวทราม และโหดร้ายสักปานใดก็ตาม การสร้างสรรค์ของศิลปินก็อาจเป็นได้แค่ช่างฝีมือที่มีแต่ความชำนาญคนหนึ่ง โดยขาดสำนักต่อสังคมที่ตนอยู่

การศึกษากับสำนักทางสังคมของศิลปิน

ไม่ว่าจะเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงเพียงใด หากไม่ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมต่อชุมชนและสังคมแล้ว แสดงให้เห็นถึงความเห็นถึงความเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง โดยมองข้ามส่วนรวมว่าควรจะเปลี่ยนแปลงหรือเป็นอยู่ร่วมกันในทางที่ดีขึ้นได้อย่างไร

เรื่องนี้เข้าใจว่ายังไม่สายจนเกินไปสำหรับศิลปินในบ้านเรา และหากศิลปินคนใดไม่เห็นด้วยก็ยากจะโน้มนำให้เห็นตาม เพราะคุณสมบัติแห่งความเป็นปัจเจกของศิลปิน แต่มีได้หมายความว่า สังคมควรจะเพิกเฉยในความคาดหวังนี้ต่อศิลปิน ส่วนบางคนที่มีแนวทางการทำงานและการดำเนินวิถีชีวิต และด้วยการบูรณาการทั้งเรื่องของตนเองกับสังคมส่วนรวมได้อย่างลงตัวมาโดยตลอดนับว่าเป็นอานิสงส์แก่ชุมชน และสังคม

สถาบันทางสังคมที่น่าจะมีส่วนบทบาทในการปลูกฝังสำนักสาธารณะแก่ศิลปินได้คือ สถาบันการศึกษา ปัจจุบันสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเกือบทุกแห่งล้วนมีการเรียนการสอนศิลปกรรมอย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าการศึกษาจะสามารถผลิตบัณฑิตให้เป็นศิลปินที่สมบูรณ์ สำหรับผู้เขียนส่วนหนึ่งยังเชื่อว่าความเป็นศิลปินที่แท้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสติปัญญา และความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นของแต่ละบุคคลมากกว่าที่จะเกิดจากหลักสูตรและครู อาจารย์ที่สอนกันตามสถาบันต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นเพียงส่วนเสริมส่งเกื้อหนุนในชั้นหลังๆ เท่านั้น หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ไม่มีสถาบันการศึกษาใด สามารถสอนให้นักศึกษาเป็นศิลปินกันได้ทุกคน จะทำได้ก็แค่สอนให้เรียนรู้ในขั้นตอนกระบวนการการทำงานศิลปะเท่านั้น ส่วนคุณสมบัติศิลปินเป็นเรื่องปัจเจกบุคคลโดยแท้

อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนนักศึกษาด้านศิลปะให้มีจิตสำนึก มีความตระหนัก รับผิดชอบต่อสังคมและสะท้อนวิถีชุมชนในสังคม แต่ละสถาบันก็ต้อง

หันมาทบทวนเรื่องนี้กันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว การศึกษาศิลปะก็คงย่ำรอยทางการศึกษาแบบเดิมๆ ที่เริ่มมีคนกล่าวตำหนิกันหนานูว่า เอาแต่วิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้สนใจความเป็นจริงของชีวิตและชุมชนเสมือนอยู่บนหอคอยงาช้าง

สำหรับสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีความพิเศษ มิใช่เพราะตั้งอยู่ในภาคใต้เท่านั้น แต่ที่สำคัญคือตั้งอยู่ในพื้นที่ปัตตานี ซึ่งเป็นหนึ่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพื้นที่นี้กำลังเกิดวิกฤตต่อความสงบและความมั่นคงปลอดภัย และดูเหมือนว่ายังไม่เห็นความคลี่คลายในเร็ววันนี้

อย่างไรก็ตามท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบต่อความรู้สึกของนักศึกษา ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ แต่ด้วยความตระหนักสำนึกถึงความรับผิดชอบในภาระหน้าที่รับผิดชอบอยู่เป็นประจำ สำคัญทำให้ทุกคนมีกำลังใจอย่างแน่นแฟ้นร่วมกันจัดการเรียนการสอนและสร้างสรรค์ศิลปะ รวมทั้งกิจกรรมศิลปะอื่นๆ ให้ปรากฏออกมาเผยแพร่ไปสู่ชุมชนและสาธารณชนทั่วไป ทั้งในท้องถิ่น ตลอดจนภูมิภาคอื่นๆ มาโดยตลอด

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ถ้าเปรียบเทียบกับคณะวิชาที่เปิดสอนทางด้านศิลปะของมหาวิทยาลัยอื่น ที่นี่เปรียบเสมือนเด็กเล็กๆ สองสามขวบเท่านั้น แต่ในระยะขวบปีสั้นๆ เท่านั้นได้เป็นข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคและเงื่อนไขทำให้การก้าวเดินสะดุด เพราะหลักการที่ทุกคนที่นี่ยึดมั่นร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การสร้างสรรค์ศิลปะมิใช่สิ้นสุดความสำเร็จเฉพาะแค่เพียงผลงานศิลปะเชิงรูปธรรมที่มองเห็นและจับต้องได้เท่านั้น สำคัญไปกว่านี้คือต้องถึงเห็นคุณค่าในกระบวนการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และ

วิจัย ในการสร้างสรรค์ศิลปะ และต้องตระหนักให้ชัดเจนว่า สามารถนำไปบูรณาการในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในชุมชน และสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ในด้านวัฒนธรรม คติความเชื่อ ศรัทธา ได้อย่างชอบธรรมและอย่างมีความสันติสุข

จากภาพผลงานศิลปะหลายภาพหลากหลายประเภทของนักศึกษาสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นเครื่องสะท้อนที่ประจักษ์ชัดถึงทั้งมิโนทัศน์ กระบวนการเรียนการสอนว่า การสร้างสรรค์งานศิลปะ และกิจกรรมศิลปะ ของนักศึกษาแต่ละคน จำต้องใช้วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ ในชุมชนและสังคม ที่ตนเองร่วมอาศัยเป็นแกนหลักในเบื้องต้น แล้วจากนั้นจึงเสริมด้วยอัตลักษณ์ของตน และเนื้อหาวิชาต่างๆ เป็นปัจจัยเสริมประกอบเข้าไปให้ครบครันในลำดับต่อมา

ดังนั้นคำกล่าวที่ว่า ศิลปะเป็นกระจกส่องสะท้อนสังคม จึงน่าจะใช้ได้เป็นอย่างดีกับบทบาทหน้าที่ของกระบวนการเรียนการสอน ทั้งนักศึกษา ครูอาจารย์ ในสถาบันนี้ได้อย่างมีต้องสงสัย อาจจะมีข้อบกพร่องด้านทักษะฝีมือบางประการบ้างก็ตาม เพราะเพิ่งเปิดดำเนินการเรียนการสอนมาประมาณไม่ถึงสี่ปี การเกี่ยววรัคุณภาพผลงานยังไม่เต็มที่ครบถ้วนกระบวนการแต่ความพยายามตรงนี้คือมุ่งปรารถนาให้ชุมชนและสังคมทั่วไปได้รับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ในกระบวนการเรียนการสอนและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของนักศึกษาและครูอาจารย์ในสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีว่ามีได้ละเลยบทบาท หน้าที่ในการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรม และติดตามกระแสการเปลี่ยนแปลงในทุกภาคส่วนของชุมชนและสังคมมาตลอดทุกระยะ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ปกติทั่วไป หรือวิกฤตการณ์รุนแรงสักเท่าใดก็ตาม

โดยเฉพาะด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่จำเป็นต่อวิถีชีวิตของผู้คนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และอื่น ๆ การเรียนการสอน และการสร้างสรรค์ศิลปะสามารถถ่ายทอดสื่อสารให้สังคมทั่วไปได้สัมผัสและรับรู้ถึงผลกระทบอันเกิดจากเหตุการณ์วิกฤตรุนแรงที่อุบัติเป็นโศกนาฏกรรมมาอย่างต่อเนื่องช้านานผ่านในผลงานศิลปะ และกิจกรรมทางศิลปะ อาทิ การแสดงนิทรรศการศิลปกรรมของคณะและสาขาวิชา ตลอดจนนำผลงานศิลปะเหล่านี้เข้าร่วมแสดงในกิจกรรมนิทรรศการศิลปะที่จัดโดยสถาบันหรือหน่วยงานอื่นๆ ในภาคใต้ และส่วนกลาง ทั้งนี้เพื่อเรียกร้อง กระตุ้นเตือนความเข้าใจ และช่วยเหลือต่อคนไทยทั่วประเทศ ด้วยพลังของศิลปะ

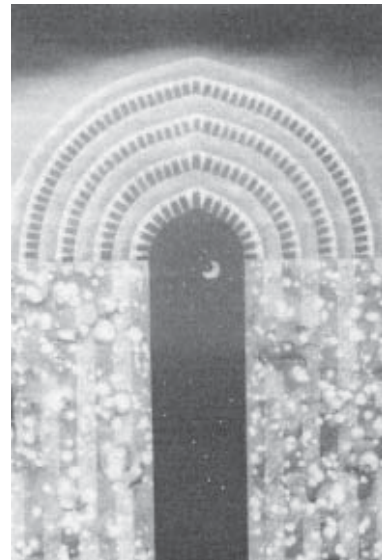
อนึ่งแม้ว่าสถานการณ์นับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2547 สืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน มีคนไทยเสียชีวิตแทบทุกวัน ดังที่ต่างก็รู้ว่า กันมาโดยตลอดและดูเหมือนจะไม่มีทีท่าสงบโดยง่าย

การแปรวิกฤตให้เป็นโอกาส ก็เป็นสิ่งทีสาขาวิชาทัศนศิลป์สนใจนำมาเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอน และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การสะท้อนเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมด้วยปรารถนาให้ศิลปะและกิจกรรมศิลปะที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นนั้น เป็นเครื่องมือแนวความคิดและเนื้อหาที่เตือนมนโสนำนึก คุณธรรม และจริยธรรมของผู้คนทั้งหลายทั้งปวง ให้คิดถึงความต้องการชอบธรรม เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบร่มเย็น และสันติสุข สมกับที่กล่าวกันว่ามีความแตกต่างกัน แต่มิได้มีความแตกแยกกันนั่นเอง รวมทั้งต่างก็ควรเคารพให้เกียรติในศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ของกันและกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว กระบวนการเรียนการสอน หรือการสร้างสรรค์ศิลปะ ทั้งของนักศึกษา ครูอาจารย์

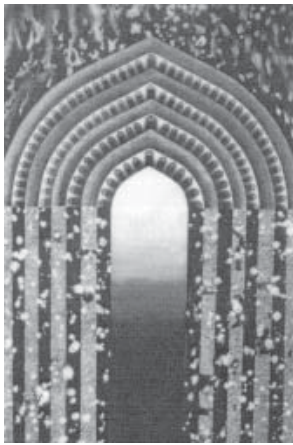
และรวมทั้งศิลปินนักสร้างสรรค์ศิลปะทั้งหลาย จำต้องสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ ตัวตนของวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ส่วนการจะก้าวไปให้บรรลุจุดหมายจริงๆ มากน้อยเพียงใดนั้น ข้อสำคัญต้องตระหนักชัดในความขยันหมั่นเพียร รักการเรียนและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะต้องเน้นการค้นคว้า การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (CREATIVE RESEARCH) อย่างจริงจัง โดยเฉพาะเรื่องราวของวิถีชีวิตในชุมชน สังคม อาทิเช่น ศาสนา ภาษา ถิ่น วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ดนตรีและการละเล่น มหรสพ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น การแต่งกาย ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน ฯลฯ

เหล่านี้นับว่าเป็นรากเหง้าของเรื่องทีศึกษาวิเคราะห์ วิจัย เพื่อสร้างสรรค์เป็นศิลปะอย่างไม่ตื่นเงินและผิวเผินแน่นอน ซึ่งเท่ากับว่าได้เข้าถึงในหัวใจของศิลปะโดยแท้

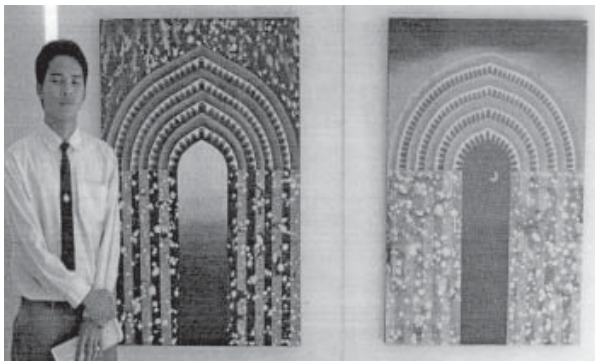
ภาพที่ 10

จิตรกรรมทั้งสองภาพนี้ถ่ายทอดเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับความรู้สึกสงบสันติ ซึ่งเป็นหลักธรรม ความเชื่อในศาสนาอิสลาม หากพิจารณาในภาพที่ 10 นั้นกล่าวได้ว่าศิลปินได้ตระหนักชัดในหน้าที่และบทบาทให้เกิดคุณค่าแก่สังคมในมิติด้านศิลปวัฒนธรรม

ภาพที่ 11

จะเห็นสิ่งแสดงถึงความน่ากลัวคล้ายเปลวเพลิงกำลังโหมไหม้อยู่รอบเหนือ โคมโค้งที่มั่นคงแข็งแรงของมัสยิด เป็นโลกทัศน์ที่ศิลปินได้รับรู้จากเหตุการณ์ ซึ่งกำลังเกิดวิกฤตอย่างรุนแรงในปัจจุบัน

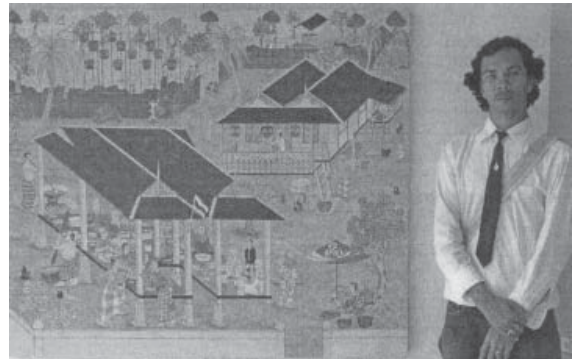

ภาพที่ 12

ภาพที่ 13

ภาพพิมพ์ซิลค์สกรีนของอัมรอม ดอกา นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงสุนทรียภาพ ในทัศนะของมุสลิมมลายูที่มีวิถีชีวิตในสามจังหวัดภาคใต้ชายแดนของไทย

ภาพที่ 14

ภาพจิตรกรรมแนวประเพณีไทยภาพนี้ เป็นฝีมือ เจ๊ะอับดุลละ เจ๊ะสอหะ นักศึกษารุ่นแรกของสาขาวิชาทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตมุสลิมที่สงบเรียบง่าย เป็นการประสานเข้าด้วยกัน ระหว่างความเป็นมลายูและความเป็นไทย ซึ่งเป็นจิตสำนึกตะวันออกโดยถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ

ภาพที่ 15

ส่วนภาพที่ 15 เป็นโลกทัศน์ที่ตรงกันข้าม เรื่องราวที่ปรากฏเป็นกลุ่มชาวบ้าน หญิง ชาย มุสลิมห้าคน เป็นเสมือนตัวแทนผู้คนที่อยู่ในชายแดนภาคใต้ ที่กำลังมีปัญหาขัดแย้งในหลายๆด้าน ที่สุดแล้วก็นำมาซึ่งการสูญเสียแก่ชีวิต และเขย่าขวัญจิตวิญญาณอย่างหนัก เห็นได้จากมีใบหน้าสีดำด้าน ซ้ำยมือ เป็นการบอกถึงโศกนาฏกรรมหลายต่อหลายครั้งในปัจจุบันดังกล่าวนั่นเอง

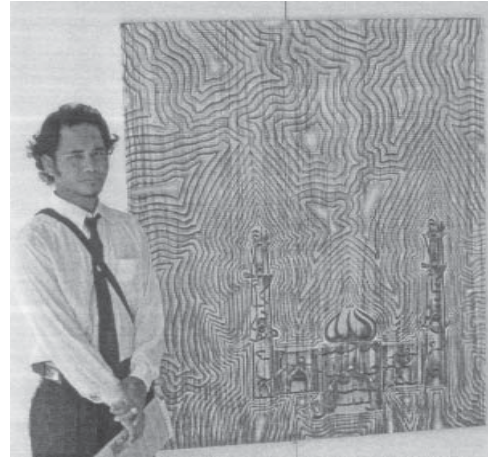
ภาพที่ 16

ส่วนอีกสองภาพก็เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เข้าใจถึงความ เป็นไปของสถานการณ์ภาคใต้ชายแดนสามจังหวัด ได้อย่างดี ภาพที่ 16 ด้านบนมีเจ้าของผลงานชื่อ มูฮำหมัด ไทรอีย แวกือจิ ยืนเคียงข้างงานจิตรกรรมสีน้ำมัน เป็นภาพเด็กผู้หญิงมุสลิม แต่งกายคลุมอิญาบ ผ้าขาวหมายถึงความไร้เดียงสา และบริสุทธิ์ โดยมีสิ่งแวดล้อมรอบๆ เด็กคนนี้ เต็มไปด้วยผ้าลายพรวงสีเขียว เป็นเสมือนบรรยากาศแห่งสงคราม หรือความขัดแย้งที่คุกรุ่น รุนแรง

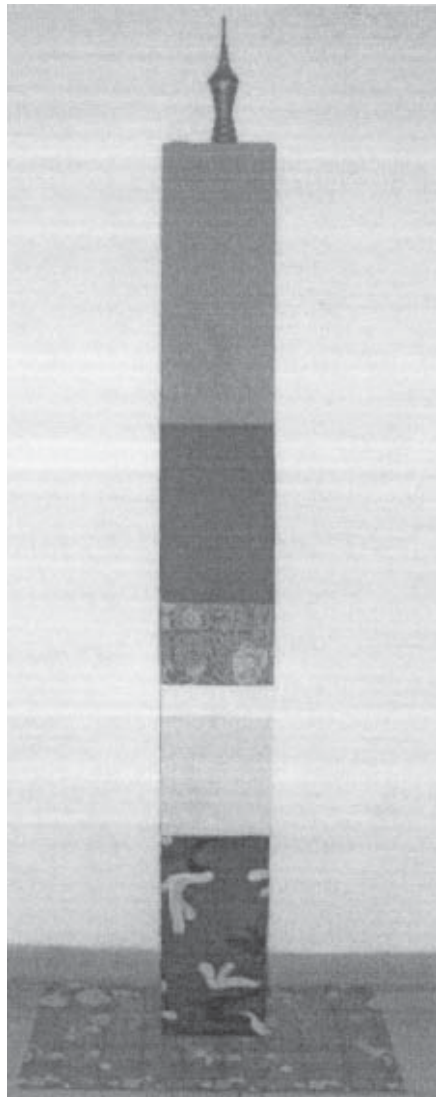
ภาพที่ 17

ในภาพที่ 17 มูฮำหมัด ไทรอีย แวกือจิ ได้สร้างสรรค์ ผลงานเป็นกล่องของขวัญขนาดใหญ่ วางไว้บนพื้น เป็นของ กำเนิดที่คิดว่าคงไม่มีใครมีความปรารถนามันเลยสักนิดเดียว เพราะแทนที่มันจะได้รับการห่อด้วยสีฉันทันที่สวยงามน่ารัก จาก กระดาษตามความนิยม แต่มันกลับหุ้มห่อด้วยสัญลักษณ์ แห่งการเข่นฆ่า และทำลาย ซึ่งเป็นงานศิลปะแบบติดตั้งจัดวาง (INSTALLATION) ซึ่งแม้จะเป็นนักศึกษาศิลปะที่เรียนอยู่ในที่ ไกลปืนเที่ยง แต่ก็ไม่ไกลไปจากอิทธิพลศิลปะกระแสสากล นานาชาติเลย

ภาพที่ 18

ภาพที่ 18 อิลอัม และดี เป็นเจ้าของผลงานจิตรกรรม ชื่อว่า "เสียงอาซาน" นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มาจากโรงเรียน ปอเนาะ ก่อนที่จะเข้าศึกษาในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ม.อ. บัตตานี ได้เป็นผู้นำเอาแรงบันดาลใจจากเสียงสวดอาซาน ที่ก้องกังวานจากหอดูดาวของมัสยิดต่างๆ เพื่อเป็นสัญญาณ เชิญชวนให้มุสลิมทุกคนมาทำพิธีละหมาดอย่างพร้อมเพรียง เราจะเห็นเส้นมากมายเป็นคลื่นๆ อย่างมีระเบียบ แผ่ขยายเป็น จังหวะๆ ออกมาแทนเสียงที่ก้องกังวานของบทธาซาน ส่วนล่าง ลงมาก็ได้เห็นรูปทรงมัสยิด สถาปัตยกรรมแบบซาราเซนิก ของอิสลาม โดยอิลอัมได้ประยุกต์ตัวอักษรอาราบิกที่มีความหมายศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาอิสลาม ประสมประสานสอดแทรก เข้าไปอย่างกลมกลืน โดยไม่ขัดทั้งรูปแบบและเนื้อหา

ภาพที่ 19

ภาพลำดับท้ายสุด เป็นงานศิลปะแบบสื่อประสมของนุชรี รอดอ่อน ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นผลงานระดับนักศึกษาก็ตาม แต่คุณค่าและการสื่ออารมณ์ในเชิงสะท้อนวิกฤตการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ปัจจุบันก็ชวนให้สลดหดหู่ใจยิ่งนัก ในภาพจะเห็นสัญลักษณ์การตายของคนในทุกเมื่อเชิ่ววัน จากเหตุการณ์ความรุนแรงในรูปทรงของโกฏิไต้กระดุกคนตาย วางเหนือขึ้นไปบนแท่งกลองตีเหล็กม้วนผืนผ้าซึ่งถ้าสังเกตแล้วจะเห็นว่าผ้าสีสั่นสวดลายที่ต่างกัน ห่อรอบๆ กลองตีเหล็กม้วน โดยชั้นแรกเป็นผ้าลายพรวงสีเขียวทหาร ชั้นที่สองเป็นผ้าขาวบริสุทธิ์แทนเด็กไร้เดียงสา ชั้นที่สามเป็นผ้ากากีของข้าราชการ ส่วนชั้นสูงสุดเป็นผ้าสีเหลืองกาสาวพัสดร์ของพระสงฆ์

